

De onzichtbaren**Frank Nellen**

Uitgeverij Hollands Diep

258 pagina's / € 22,99

Extra tips en achtergronden bij het Leesclubdossier in Boekenpost 192 (Boek & Lezer 2024)***Over het boek***

In 1994 hoort de volwassen Dani plotseling de stem van Pavel op de radio, de bijzondere jongen die hij in zijn jeugd leerde kennen toen deze in het dorp Taranivka in Oekraïne kwam wonen. Pavel maakte destijds met zijn verhalen de wereld van de dorpingen groter. In 1989 zag Dani Pavel voor het laatst, toen hij in Kiev de tegen het Sovjet-regime in opstand komende studenten toesprak. Na Pavel op de radio gehoord te hebben, besluit Dani naar hem op zoek te gaan.

Over de auteur

Frank Nellen (1982) is jurist en econoom. Hij doceert aan de Universiteit Maastricht en werkt als fiscalist. In 2019 debuteerde hij met *Land van dadels en prinses*, een roman die zich voornamelijk afspeelt op de daken van Parijs. Het werd genomineerd voor de Beste Boek voor Jongerenprijs 2020. Met het in september 2023 verschenen *De onzichtbaren* schreef hij zichzelf in de kijker. Er verschenen lovende recensies, de roman kreeg de Boekhandelsprijs, werd genomineerd voor de E. du Perronprijs en stond op de shortlist van de Libris Literatuurprijs 2024.

[De website van Frank Nellen](#)

Discussietips

1. Hoe betrek je het motto van Bakoenin op de roman als geheel?
2. Hoe is Dani er aan toe in de proloog, het korte hoofdstuk Metallurgenstraat (1994)?
3. Welke indruk maakt Pavel op de jonge Dani als hij deze voor het eerst ziet?
4. Wat brengt de komst van Pavel in het dorp teweeg voor Dani en zijn leeftijdsgenoten? En voor de volwassenen in het dorp?
5. Waarom herhaalt Pavel bewust het verkeerde antwoord dat Igor geeft tijdens de rekenles? Welke gevolgen heeft dat?
6. Welke functie(s) hebben verhalen in het boek? Welke verhalen van Pavel en de personages daarin zijn je het meest bijgebleven?
7. Pavel neemt Igor en Dani mee op een avontuurlijke tocht zonder doel (p. 55-57). Jaren later herinnert de volwassen Dani zich deze tocht als 'de meest wezenlijke die ik ooit had ondernomen' (p. 165). Wat heeft deze ervaring hem gebracht?
8. Een volgend avontuur van de drie is dat over de vangst van de grote meerval (p. 73-75). Wat gebeurt er met Dani bij die gelegenheid?
9. In hoeverre is er sprake van vriendschap tussen Pavel en Dani?
10. Welke rol speelt Pavel in Igor's leven? En wat betekent Igor voor Pavel?
11. In de periode dat hij in de lampenfabriek werkt, ontmoet Dani Pavel nog een keer als deze met zijn vriendin Alina een paar dagen terug in het dorp is. Wat doet die confrontatie met hem?
12. Welk beeld krijg je van Sofia door Dani's ogen? Hoe beoordeel je dit beeld? Hoe denk je zelf over haar?
13. In 1989 woont Dani in Kiev en belandt hij tijdens de beginnende opstand onder studenten in de universiteitsbibliotheek waar Pavel plotseling verschijnt als spreker. Waarom wil Dani weg als Pavel zijn toespraak begint? En waarom lukt dat niet?
14. Welke invloed heeft de toespraak van Pavel op Dani?
15. Dani begint in Kiev in de universiteitsbibliotheek onderzoek te doen naar de verhalen die Pavel vroeger in het dorp heeft verteld. Wat zijn de gevolgen daarvan voor hem?
16. Wat is de rol van de kernramp van 1986 in Tsjernobyl in de roman?
17. In hoeverre verandert Dani's leven eigenlijk na het ineenstorten van de Sovjet-Unie?
18. Als hij in 1994 de stem van Pavel op de radio heeft gehoord, besluit Dani terug te keren naar het dorp van zijn jeugd, dat in de vanwege de kernramp verboden zone ligt. Hoe verklaar je een dergelijke gevaarlijke keuze?
19. Hoe is Pavel er aan toe wanneer Dani hem uiteindelijk in Kamp 451 ontmoet?

20. Pavel geeft Dani een brief te lezen die Dani's moeder aan Pavel heeft gestuurd naar aanleiding van zijn oproepen in de pers. Wat doet die brief met Dani?

21. Welke betekenis hebben literatuur en breder gezien taal voor Pavel gehad? Door welke factoren is hij zijn geloof in het socialisme verloren?

22. 'Hebben ze ons gehoord?' vraagt Pavel aan het slot van de roman (p. 240). 'Ja', antwoordt Dani. Om wie gaat het hier?

23. Hoe heb je het slot van de roman ervaren? In hoeverre heeft Dani gevonden wat hij zocht? Hoe zie je zijn toekomst?

24. Oekraïne is nu veel in het nieuws. Hoe heb je het ervaren om over een eerdere periode uit de geschiedenis van het land te lezen? In hoeverre is *De onzichtbaren* een actuele roman?

Achtergronden

Interviews en reacties

1. YouTube: Interview met Frank Nellen in de reeks 'Plein Publiek' op het kanaal van [De Balie](#) (ruim 43 minuten).

2. YouTube: Interviews met de zes genomineerden voor de Libris Literatuur Prijs 2024, onder wie Frank Nellen, op het kanaal van [De Nieuwe Liefde](#) (circa 2 uur en 10 minuten).

3. YouTube: Frank Nellen beantwoordt vragen van de deelnemers aan de leesclub op Facebook van [de Volkskrant](#) (19 minuten).

4. Video: Interview in het programma [Nieuwsweekend](#) op Radio 1, 17-2-2024 (circa 11 minuten).

5. Radio: Interview in het radioprogramma [Opium](#) op NPO4, 4-12-2023 (circa 15 minuten).

6. Podcast: Aflevering van *Boeken FM*, podcast van [De Groene Amsterdammer](#) (ca. 62 minuten).

7. Aflevering uit de reeks podcasts over de genomineerden voor de [Libris Literatuur Prijs](#) (33 minuten).

8. De [jury van de Libris Literatuur Prijs](#) over *De onzichtbaren* en het oordeel van de [jury van de E. du Perronprijs](#).

9. Uittreksel van *De onzichtbaren* op [Scholieren.com](#).

10. Uitgebreid interview op de website van de [Universiteit Maastricht](#), waar Nellen werkt.

11. Lezersrecensies van *De onzichtbaren* op de website [Hebban](#).

12. Recensies op de literaire websites [Tzum](#), [Literair Nederland](#) en de site van [Athenaeum Boekhandel](#).

Bij het boek

De onzichtbaren bevat een uitgebreide woorden- en personenlijst die al veel informatie geeft over zaken en mensen die in het verhaal worden genoemd. Hieronder nog enkele aanvullingen.

Een goed startpunt voor achtergrondinformatie over het gebied waar de roman zich afspeelt, vormen de lemma's op Wikipedia over [Oekraïne](#) en het [uiteenvallen van de Sovjet-Unie](#).

De kernramp in Tsjernobyl in 1986 heeft grote gevolgen voor de inwoners van Taranivka. Op [Wikipedia](#) staat een uitgebreid artikel over het ongeluk in de reactor en de gevolgen die het heeft gehad.

In interviews noemt Nellen het werk van Svetlana Aleksijevitsj (1948) als belangrijke bron voor zijn boek. Deze in Oekraïne geboren journaliste/schrijfster, dochter van een vader uit Wit-Rusland en een Oekraïense moeder, ontving in 2015 de Nobelprijs voor literatuur. Meer informatie op [Wikipedia](#) en een overzicht van haar in vertaling verschenen boeken op [Hebbaan](#). Een uitgebreid artikel over haar werk is te vinden op de site [RAAM op Rusland, Oekraïne, Belarus](#).

Informatieve boeken over Oekraïne zijn onder andere [Oekraïne : hoop op de zuil van vrijheid](#) (dat ook verhalen en gedichten bevat) en [Grensland](#) van Marc Jansen.

Poëzietips

Het kan een mooie afsluiting (of een mooi begin) van een leesclubbijeenkomst zijn om een gedicht te bespreken dat een bepaalde verwantschap heeft met het boek dat centraal staat of met de auteur. We geven een paar suggesties:

Een van de grondleggers van de Oekraïense literatuur is de dichter Taras Sjevtsjenko (1814-1861). Op de site [Neerlandistiek](#) staat een uitgebreid artikel over hem. Daarin staat ook zijn gedicht 'Testament', in een vertaling van de Vlaamse auteur Johan Daisne, dat Sjevtsjenko rond 1845 schreef en getuigt van liefde voor Oekraïne en lijkt te verwijzen naar Rusland als vijand.

Op de website van [Poetry International](#) is informatie over en werk van dichters uit Oekraïne te vinden. Ook op de site van het [Internationaal Literatuurfestival Utrecht \(ILFU\)](#) zijn voorbeelden van gedichten uit Oekraïne te vinden (zoek op 'Oekraïne'). Daar vind je ook het 'Oekraïne-gedicht' '[Steeds gedacht](#)' van Lucas Rijnveld, voorgedragen tijdens de Nacht van de Poëzie van 2022.

Op [Meander Magazine](#) staat het gedicht 'Man met piano, Kiev, Oekraïne, 2014' van Peter Verhelst, over een pianist die speelt terwijl demonstranten en oproerpolitie tegenover elkaar staan. Het verscheen in het geschenk voor de Poëzieweek 2018, *Wat ons had kunnen zijn*.

Samenstelling: Marlene Lunter en Frank Hockx